

UVOD U TESAVVUF I NJEGOVE TAJNE KAO DOPRINOS MEĐUMUSLI- MANSKOM DIJALOGU

Seid Havva, *Naš duhovni odgoj*, Behrambegova medresa, Tuzla, 2003., str. 404, format B5, tvrdi povez

Naš duhovni odgoj je knjiga o zdravlju srca i čistoti duše, odnosno o duhovnoj medicini, napisana za obične vjernike, a ne za duhovnu elitu. Iako je od govora o srcu i duši pokušao napraviti nauku i u tome dobrim dijelom uspio, autor nikako nije napisao suhoparno štivo. Naprotiv, ovo djelo nije dvopek, već sočna duhovna baklava.

Knjiga počinje pojašnjavanjem motiva i ciljeva pisanja ove i još dviju komplementarnih knjiga iz obimnog autorovog opusa. Prva dva poglavlja su o definiranju ključnih pojmova djela: islam, *kalb*, *akl*, *ruh*, *nefs* i *tesavvuf*. Naredna dva govore o putovanju ka Allahu, a slijedeće o simbolima iz ajeta *miškat* ili svjetlosti iz sure En-Nur. Autor ovih redova prije i poslije ovih stranica nije pročitao ništa bolje o komentaru tih ajeta.

U šestom poglavlju je riječ o čišćenju srca i njegovim tehnikama (*ilm*, duhovni seminari, dnevno sjećanje na Boga – *virđovi*), a u osmom i devetom o *nefsu* i bolestima srca. Deseto poglavlje obrađuje *mudžahedu*, borbu protiv *nefsa* i njegove metode (osamljivanje, šutnja, gladovanje, nespavanje). Dva naredna poglavlja ponovo govore o putovanju Bogu i pomoćnim sredstvima na tom putu (okupljanje, pjevanje i čitanje knjiga). Naredna četiri poglavlja tretiraju zdravlje srca i duše i njegovu ulogu u šerijatskim dužnostima, snove, *kešf*, nadahnuće i *keramete* – čuda dobrih ljudi, te pojmove *šejh*, *bej'at*, *ahlak* i *edeb*. U posljednjem poglavlju je sabrano nekoliko tema koje je autor smatrao nužnim ukratko obraditi, kao što su: uloga služenja drugima (*hizmet*) na putovanju ka Allahu, osamljivanje, odijevanje, putovanje, *zikr*, *tevessul*, traženje

pomoći od sufija, sufijske ekstatičke izjave (*šetahati*) itd.

Iz ovoga pregleda je jasno da je ovo uvod u tesavvuf namijenjen sinovima i kćerima današnjega doba. Valja kazati da nam je jedno ovakvo propedeutičko djelo odavno nedostajalo. Ne treba to ni čuditi kad i sam autor kaže da je knjigu napisao upravo zato što ni na arapskom jeziku nije našao adekvatnoga uvoda u tesavvuf. Nije nikakva tajna da su odani vjernici najčešće podijeljeni na tradicionalne, sufijske i selefijske muslimane. To nije slučaj samo u Bosni, već svuda u muslimanskom svijetu. Mnogo dragocjene energije, vremena i drugih resursa, nažalost, troši se na međusobna trvenja i napade. Ova knjiga, između ostaloga, teži premostiti ili bar suziti taj jaz i utoliko je ona doprinos međumuslimanskom dijalogu. Autor ne krije svoje namjere i već ih na početku jasno obznanjuje. On se zalaže za nešto što bi se moglo nazvati selefijskim sufizmom. Po tome ovaj doktor ljudske duše i srca, ustvari, pokušava biti suvremeni Ebu Hamid el-Gazali, kojeg, inače, često citira.

U atmosferi međumuslimanskoga nepovjerenja, isključivosti i netolerancije, ovako otvorena knjiga za različite stavove i mišljenja, puna pozitivne energije koja okuplja i spaja, uistinu je dobrodošao novitet u bosanskoj islamskoj kutubhani. Iako čvrsto ukorijenjen u sufijско-revivalističkoj tradiciji Šama, autor je u svoje štivo unio onu dozu relativizma koja dijalog čini mogućim, a toleranciju ostvarivom. Poput imama Šafije, autor misli da je upravu, ali ostavlja mogućnost da ponekad i ne bude. Upravo zbog toga, kao i zbog ljubazne kritike koju autor upućuje na različite adrese, ova knjiga nije samo djelo o odgoju, već i sama odgaja svoga čitaoca i poučava ga etici neslaganja. Dovoljno je samo pročitati njegove nazore o šejhu, *kerametima* i *bej'i*, pa da se stekne uvid u mjeru i oprez s kojima pristupa pitanjima koja obrađuje. One koji ga bolje poznaju, to nimalo ne čudi, jer je ovo njegovo djelo u njemu sazrijevalo decenijama. Ono nije bilo rezultat nekoliko mjeseci kompiliranja.

Prevodilac je tesavvufsku terminologiju uglavnom ostavljao neprevođenu i to neće biti veliki problem upućenijima u islamsku vjersku terminologiju, pa ni početnicima u arapskom

jeziku. Zbog onih koji nisu ni jedno ni drugo, prevodilac je priredio pojmovnik, u kome je ukratko pojasnio većinu neprevedenih pojmova radi lakšeg razumijevanja.

Ova knjiga je i prvi prijevod djela ovog izuzetno plodnog i dinamičnog alima iz nama relativno slabo poznate, a vrlo bogate sirijske zone islamske duhovnosti. Radeći decenijama pod notornim baptističkim režimom, autor je imao priliku svoje teorije staviti na najteže životne testove. To njegovim riječima daje još jednu vri-

jednost. Konačno, ovo se djelo slobodno može smatrati i značajnim doprinosom (islamskoj) psihologiji, jer autor gotovo znanstveno govori o najzakućitijim tajnama naše nutrine.

Prevodilac mr. Sead-ef. Seljubac ovim izvrsnim prijevodom učinio je veliku uslugu svima koji vrlo često moraju odgovarati na pitanja o sufizmu. Ako dosad nisu imali knjigu na koju će uputiti radoznalog pitaoca, sada imaju. **m**

A. ALIBAŠIĆ

PREPOROD LIČNOSTI

Muhammed el-Gazali: Karakter muslimana, prijevod: Fahrudin Smailović, Bookline d.o.o. El-Kelimeh, Sarajevo, 2003

Pojam karaktera se u literaturi sreće u više značenja. On se često zamjenjuje sa pojmom ličnosti. Ipak, mogli bismo reći da se karakter ponajviše odnosi na etičko-moralne i socijalne aspekte ličnosti i da predstavlja utisnuto obilježje individualnosti. Kad je u pitanju islamska ličnost, odnosno ono što autor knjige naziva karakterom muslimana, njegovo formiranje je bitno određeno odnosom prema Bogu. Na osnovu te svijesti, musliman osjeća potpunu ovisnost o Bogu, veliča ga i ibadet mu čini. Svo čovjekovo djelovanje određeno je ovom bitnom relacijom. To je razlog da Muhammed el-Gazali i počinje analizu karaktera muslimana Poslanikovim, a.s., hadisom u kome se apostrofira da je bit njegove misije usavršavanje moralne dimenzije ljudi.

Suštinska odlika vjere je u njenom odnosu prema etici. Zato Gazali mnoge probleme muslimana vidi u tome jer je došlo do krize njihove etike.

Osnovna teza od koje Gazali polazi u svom razmatranju jest da je slabost karaktera, ustvari, rezultat slabosti vjerovanja. Poroci i mahane ljudske potiču od neusavršenog morala, a nedostatak morala i njegova slabost su rezultat loše vjere. Navođenjem mnoštva hadisa koji se

odnose na međusobne odnose i poslovanje ljudi (a to je posebno značajna dimenzija ove knjige), autor zaključuje da su iman, poštenje i ahlak neraskidivo povezani elementi.

"Jedne prilike je Božiji Poslanik, a.s., upitao svoje ashabe: 'Znate li ko je propao?' 'To je onaj ko ostane bez novaca i dobara', odgovoriše ashabi.

'Propao je iz mog ummeta onaj ko na Suddnjem danu nastupi sa namazom, zekjatom i postom, ali se ispostavi da je taj čovjek psovao jednoga, potvorio drugoga, oštetiio trećega, prolio krv četvrtoga, udario petoga... Od prvog do posljednjeg, svi oštećeni će uzeti od njegovih dobrih djela. Ako nestane dobrih dijela prije nego što oni svoje dugove naplate, na njega će biti prebačeni njihovi grijesi i on će biti bačen u vatru" (Muslim).

Umnožavanje poroka i slabosti čini da čovjek na kraju biva lišen vjere kao što se lišava odjeće. Stoga, Gazali posebno ističe da moral nije nešto što se može preskočiti, nego je to osnova života islamske ličnosti. Shodno tome, posebno potcrtava hadise Poslanika, a.s., da je rob koji je najdraži Allahu onaj koji ima lijep moral, kao i to da je lijepo ponašanje nešto najviše što čovjek može posjedovati. Sam Poslanik, a.s., bio je savršeni primjer morala koji propa-gira. Njegova misija je bila preporod ličnosti. Poticao je na aktivno činjenje dobra i jačanje snage volje, koja je suštinski elemenat karaktera. Prisjetimo se sirovih beduina, sklonih porocima na početku Poslanikove, a.s., misije, a potom blistavih vojskovođa i halifa istinskih karaktera, na